

George NIȚU

Pitești

**'LUNTREA LUI CARON'
SAU MĂRTURIA LUI
LUCIAN BLAGA
DESPRE INVAZIA
HAOSULUI BOLȘEVIC
ÎN ROMÂNIA**

Corul denigratorilor, al judecătorilor farisei din țară și străinătate, al celor ce l-au hulit pe Lucian Blaga și dincolo de mormînt pentru "pactizare cu regimul comunist" a amuțit în mare parte după apariția postumă a romanului-confesiune **Luntrea lui Caron** (1), scris de cel ce părea "mut ca o lebădă" și în anii teroarei roșii. Nu împletirea de narațiune autobiografică și imaginar poetic, nu ficțiunea, în fond străvezie, interesează posteritatea, ci luciditatea și forța de evocare a unei perioade tragice în care a trăit Blaga, meditănd profund asupra destinului României. Așa cum s-a spus, istoria politică și crosul transfigurează aspirația către absolut a omului de cultură, a poetului și filozofului Lucian Blaga. Personajul central, croul-narator, este însuși autorul, care a redactat acest tulburător memoriu, această cronică lucidă a vremurilor trăite sub invazia forțelor barbare ale istoriei contemporane. Prima formă a acestui document acuzator a fost redactată între anii 1951 și 1953, iar cea de-a doua redactare, care cuprinde câteva capitole în plus, datează, după mărturia lui Dorli Blaga, din perioada 1956—1958, autorul dorind să rescrie

"romanul" după o perioadă de distanțare. Nu sublimarea durerii în retoriile mîniei transfigurate interesează însă pe cronicarul epocii comuniste, ci nuditatea expresiei, sinceritatea mărturiilor, a confesiunii autorului în Altarul Adevărului.

Cred că scrierea acestui roman, "comunicarea cu hîrtia" a fost pentru Blaga o eliberare din suferințele morale prin care a trecut în anii '50, cînd s-a simțit umilit și nedreptățit. Niciodată însă nu a fost părăsit de profundul său patriotism și de dorința de a-și aduce contribuția la dezvoltarea culturii românești. Acesta a fost și motivul pentru care nu s-a gîndit niciodată să emigreze (2).

Romanul **Luntrea lui Caron** a apărut după evenimentele din decembrie 1990 și constituie o dovadă majoră a "literaturii de sertar", a literaturii politice a rezistenței românești în timpul prigoanei totalitariste.

"**Luntrea lui Caron** ne obligă, după atîta timp, la o lectură orientată spre trecut. Ținînd seamă și de caracterul memorialistic al cărții, lectorul de astăzi trebuie să realizeze conexiuni cel puțin în trei direcții: cu momentul social și politic al genezei romanului, cu opera blagiană în întregul său și cu aspectul general al poeziei românești interbelice și contemporane... **Luntrea lui Caron** este, înfii de toate, o lungă confesiune a unui spirit superior confruntat cu o istorie potrivnică" (3).

Martor, cronicar, comentator lucid și neliniștit al vremii, profund marcat de disoluția morală, politică și culturală a societății românești, Lucian Blaga continuă în literatura română tradiția riguroasă a cronicarilor români, pe care o inovează cu arta eseului politic și ficțiunea străvezie cu substrat moral. Drama personală este expresia dramei naționale, în care creatorul vitregit de soartă rămîne ca Zamolxe însingurat într-o lume condamnată să-și piardă credința și existența firească.

Raporturile individului cu *istoria ostilă*, ale creatorului-narator sînt amplificate prin drama personajelor reale sau imaginare care propulsează romanul-confesiune, proiecții ale conștiinței epocii surprinse într-o "portretistică savuroasă, între pasta balzaciană și grotescul expresionist, pamfletar, caricatural, de la figura echivocă a popii Vasile, faun și mistagog, la aceea a Malvei, a Olgăi Baba, Margăi Mureșanu, Simion Bardă și alții mulți" (4).

În biografia naratorului, reflectată în biografia epocii, și a epocii, reflectată în biografia naratorului, temele fundamentale, catalizatoare sînt istoria ostilă și Erosul, ca substrat divin, compensator, univers salvator într-o lume dominată de invazia iraționalului, a absurdului. Ana Rareș pare întrupare de vis a dragostei divine, iar părintele Vasile— miticul Caron, cel ce făptuiește trecerea, evadarea din lumea dominată de o istorie ostilă în lumea de dincolo, a speranței, o lume mitico-simbolică, o proiecție a trecerii efemerului în eternitate.

Titlul postum al romanului ales de Dorli Blaga și Zoe Dumitrescu-Bușulenga este relevant pentru întreaga încărcătură de semnificații ce iradiază din substratul moral în proiecția simbolică a romanului ca *parabolă politică* a unei lumi născute sub pecetea demoniei comuniste.

Tot ca o proiecție simbolică apare "geamănul" naratorului, filozoful Leonte Pătrașcu, alter-ego al filozofului-poet și poetului-filozof Lucian Blaga, alias Axente Creangă în roman, cel ce începe narațiunea în stil de cronică tragică: "Începutul primăverii coincidea cu începutul unui haos, ce se revărsa peste mcleagurile țării. Fila calendarului de perete indica pentru noi, pașnicii cetățeni ai unei patrii ajunse la răscruce, ziua acestui început de primăvară și de haos: 15 aprilie 1944. Urgia războiului, sfirtecarea Transilvaniei, refugiu la Universității

din Cluj la Sibiu, teroarea bombardamentelor aeriene, apropierea frontului de răsărit "ca un tăvalug de foc"; refugiul îi crează autorului impresia că este alungat spre o "preistorie" multimilenară, ca urmare a ciocnirii dintre imperia-lisme lumii "în succesiune alternantă..." Pentru a nu fi măcinați "de pietrele de moară ale istoriei", Blaga mai avea o vagă speranță în regruparea forțelor lumii și rezistența în munți pînă la această regrupare salvatoare, ce nu s-a întîmplat. Singura soluție în fața teroarei istoriei este, își răspunde Lucian Blaga, retragerea în preistorie: "În curs de aproape două mii de ani, pentru noi, românii, preistoria a fost de cîteva ori singura pavază împotriva încercărilor de a ni se impune istoria din afară". În această atmosferă înveninată, poetul și filozoful se destăinuie: "Inchinat, cu intermitențe, poeziei și unor probleme adiacente de estetică literară, absorbit de caznele scrisului, muncit de cîte o rimă, ce nu voia să intre în tiparul dorit, trăiam pe-atunci mai mult în "turnul" meu imaginar decît în spațiul preocupărilor de la o zi la alta ale obștei. Chestiunile de ideologie politică și de partid ce se rezolvau în alternative brutale și tranșante, găseau în mine mai mult un indiferent decît un fervent. Registrul ideilor politice, pentru care optam, fără a mă angaja, era destul de larg, dar excludea extremismul. Nu credeam că bolșevismul poate fi o salvare pentru noi".

În ajun de potop, de cataclism, autorul își găsește consolarea evadînd în teritoriul creației, al meditației și al scrisului, *Arca lui Noe* fiind o expresie simbolică a evadării scriitorului din fața istoriei ostile. Actul de la 23 august 1944 ca o capitulare și condițiile de armistițiu dictate de Stalin "echivalau cu desființarea virtuală a unei ființe etnice". În aceste clipe dureroase pentru români Blaga nu a luat calea exilului, unde oamenii devin umbre,

considerînd statornic, în ciuda pericolului de a pieri, că este dator să rămînă în țară pentru a se "odihni în pămîntul părinților". În consonanță cu starea de atunci socotește fiica poetului versurile acestuia:

Stă în codru fără slavă
mare pasăre bolnavă.
'Naltă stă sub cerul mic
Și n-o vindecă nimic.
Numai rouă dac-ar bea
cu cenușă, scrum de stea,
Se tot uită-n sus bolnavă,
La cea stea peste dumbravă.

În acele zile de prăpăd, de urgie, cînd rușii își aplicau metodic, diabolic planul de cotopire a României și de sugrumare a libertății spirituale în care demagogia și dictatura au luat locul lui Dumnezeu, oamenii deveneau debusolați, pradă haosului, barbariei și tiraniei. Vîrtejul dezorientării naționale impune dominația limbajului de lemn, a lozincilor ce instaurau cultul personalității "genialului" Stalin. Repetiția unor formule și epitete avea misiunea satanică de a crea fetișul, ca expresie a religiei ateismului.

În pofida acestei atmosfere de prigoană continuă, Blaga și-a păstrat existența creatoare, nedezicîndu-se de ființa sa, de stratul mumelor care l-au zămislit, fără a-și înstrăina spiritul. Rod al acestei zbuciumate epoci de tiranic și teroare în care a trăit, epocă bazată pe delațiune, demagogie, șantaj, represiune și crimă, epocă în care a fost privit ca "un dușman al poporului", Lucian Blaga a lăsat viitorimii o operă-mărturie despre ceea ce a fost urgia bolșevică pe acest pămînt. Cu brutalitate, în această lume fără Dumnezeu, Blaga a fost condamnat la pieire: "Am fost eliminat pe rînd din spațiul spiritual la care țineam cu toată ființa mea". Era epoca, scrie Lucian Blaga cu sarcasm pamfletar, cînd: "Politica creației a devenit o politică de exterminare a muzelor și în timp ce casele de prostituție au fost

desființate, prostituția slovei infloresce ca niciodată. Voi mai găsi vreodată calea spre poezie?"

Și a găsit. Tălmăcindu-l pe **Faust**, dialogînd cu cei mai mari poeți ai omenirii, din creația cărora a întocmit un florileliu: **Din lirica universală**, scriind acest *memoriu-testament* lăsat nouă, ca un *Memento-mori* alături de poeziile sale nepieritoare create și în anii represiunii totalitare, neuitînd cine l-a zămislit. "Țara era pentru mine, desigur, peisajul și amintirile, graiul și trecutul, sîngele și duhul unui neam de oameni, de aceeași obîrșie, prin mii de ani".

Cugetător profund asupra destinului românilor, ca și Eminescu, Lucian Blaga nu a trecut în neființă ca Leonte Pătrașcu la Rîpile Roșii, ci a trecut într-o nouă existență, la "adevăratele izvoare" ale obîrșiilor noastre, de unde, regăsindu-se pe sine prin dragoste și har dumnezeiesc, ne privește la un secol de la nașterea sa cu înțelepciune de mag și tristețe orfică, dar împăcat în sine că truda și chinul la care a fost supus n-au fost zadarnice, iar **Luntrea lui Caron** l-a purtat dincolo de lumea noastră de patimi, de dor și de jale, în Nirvana lui Eminescu, de unde, fără a muri vreodată, pururi tineri, își înalță visători ochii la Steaua Singurătății...

1. Lucian Blaga, **Luntrea lui Caron**, ediție îngrijită și stabilire de text: Dorli Blaga și Mircea Vasilescu, Notă asupra ediției, Dorli Blaga, Postfață, Mircea Vasilescu, București, Editura "Humanitas", 1990.

2. Dorli Blaga, **Notă asupra ediției** la Lucian Blaga, **Luntrea lui Caron**, ed. cit., p. 513.

3. Mircea Vasilescu, **Postfață** la Lucian Blaga, **Luntrea lui Caron**, ed. cit., p. 518.

4. Mircea Zăciu, **O amplă proiecție narativă**, în "Revista de istorie și teorie literară", an XXXVII, nr. 1—2, 1989, p. 185.